

форм. Тому, доцільним є доповнювати наявний перелік, щоб охопити усі форми експлуатації людини.

Література:

1. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_791. – Назва з екрана.
2. Соціальна профілактика торгівлі людьми: навчально-методичний посібник / за ред. К. Б. Левченко. – К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2007. – 352 с.
3. Уголовный кодекс Франции: Принят 22 июля 1992 г. [Электронный ресурс] // Федеральный правовой портал «Юридическая Россия». – Режим доступа: <http://law.edu.ru>. – Название с экрана.
4. Конституция Федеративной Республики Германии: Принята 23 мая 1949 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://legalportal.am>. – Название с экрана.
5. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии: Принят 15 мая 1871 г. [Электронный ресурс] // Федеральный правовой портал «Юридическая Россия». – Режим доступа: <http://law.edu.ru>. – Название с экрана.
6. Уголовный кодекс Республики Польша: Принят 6 июня 1997 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://mojeparanstwo.pl> – Название с экрана.

УДК 343.3

ДАВИДЕНКО Микола

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ СТАТЕВИХ ЗНОСИН З ОСОБОЮ, ЯКА НЕ ДОСЯГЛА СТАТЕВОЇ ЗРІЛОСТІ

Суспільна небезпека злочину, пов'язаного з вступом у статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, передбаченого ст. 155 КК України, полягає в тому, що потерпілі, які не досягли статевої зрілості, ще не в змозі правильно оцінювати деякі дії, у тому числі і статевого характеру, і це може призвести до небезпечних наслідків, які знаходяться як у сфері фізичного здоров'я дитини, так і її психічного та психологічного благополуччя.

Основним безпосереднім об'єктом посягання, передбаченого ст. 155 КК України виступає така соціальна та особиста цінність як статевая недоторканість особи, яка забезпечує нормальний фізичний, психічний і соціальний розвиток неповнолітніх. Загалом статевая недоторканість, як об'єкт кримінально-правової охорони, це абсолютна заборона вступати у статеві контакти з особою, яка в силу певних обставин не є статевовільною (перебуває у безпорадному стані, є малолітньою, в статевому сенсі незрілою тощо), всупереч її справжньому волевиявленню або ігноруючи його [1, с. 332]. Додатковим факультативним об'єктом злочину,

передбаченого ст. 155 КК України може виступати здоров'я особи, оскільки кваліфікуючими ознаками визнані безплідність або інші тяжкі наслідки, що знаходяться у причинному зв'язку із злочинними діями правопорушника.

Слід наголосити, що шкода досліджуваним злочином заподіюється спеціальному потерпілому, тобто особі, яка крім загальних ознак (фізична або юридична особа, якій заподіяна майнова, фізична або моральна шкода) характеризується додатковими властивостями, наявність яких є обов'язковою умовою кваліфікації злочину за ст. 155 КК України. Відповідно потерпілим від злочину є, по-перше, особа жіночої або чоловічої статі, що є протилежною статтю правопорушника (на цю спеціальну ознаку потерпілого вказує використаний законодавцем термін «зносини», який абу поширення у кримінальному праві виключно у випадку характеристики природного статевого акту), по-друге, особа, яка не досягла статевої зрілості. Питання про досягнення потерпілим від злочину, передбаченого ст. 155 КК України, статевої зрілості, вирішується у кожному конкретному випадку на підставі висновку судово-медичної експертизи, яка за такою кваліфікацією діяння є обов'язковою [1, с. 369]. Так, відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 242 КПК України, експертиза призначається обов'язково для встановлення статевої зрілості потерпілої особи в кримінальних провадженнях щодо злочину, передбаченого ст. 155 КК України [2, с. 7]. Як показує практика, у цьому питанні нерідко допускають помилки, у зв'язку з чим призначаються повторні експертизи. Особливо складно визначити факт досягнення (чи недосягнення) статевої зрілості потерпілої особи, якщо з часу статевого акту пройшов значний проміжок часу.

В межах ювенальної юстиції склалась позиція, відповідно до якої статева зрілість – це такий фізіологічний стан організму людини, досягнення якого дозволяє їй належним чином і без шкідливих наслідків для здоров'я виконувати репродуктивну функцію. За змістом Правил проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів в бюро судово-медичної експертизи, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 р. № 6 [3], особи як жіночої, так і чоловічої статі віком до 14 років вважаються такими, що не досягли статевої зрілості. Встановлення статевої зрілості проводиться щодо осіб віком з 14 до 18 років. Якщо керуватися таким однозначним підходом, то особи віком до 14 років завжди повинні бути визнані такими, що не досягли статевої зрілості, а ті, що досягнули 18-річчя завжди мають бути статевозрілими. Видається, що такий «буквальний» підхід не враховує особливостей розвитку потенційних потерпілих [4, с. 167]. Потрібно передбачити можливість вирішення судово-медичним експертом питання про статева зрілість особи і у інших випадках без прив'язки

до віку, оскільки вік особи вказує на чітко визначенні координати життя особи, кількість прожитого нею часу [5, с. 7], натомість статева зрілість відображає фізіологічні процеси, які відбуваються в організмі особи.

Щодо змісту суспільно небезпечного діяння у злочині, передбаченому ст. 155 КК України, варто погодитися, що законодавець використовує однакові терміни для позначення діяння у згвалтуванні (ст. 152 КК України) і у злочині «Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості» (ст. 155 КК України). В обох статтях діяння, як ознака об'єктивної сторони складу злочину, позначено як «статеві зносини». Як вже зазначалось, під статевими зносинами слід розуміти лише природний статевий акт [6, с. 74-75]. Ми погоджуємося із тим, що розуміння однакових термінів, вжитих законодавцем, має бути тотожним [7, с. 322]. Водночас потрібно констатувати наявність прогалини у кримінальному законодавстві, яку необхідно терміново усувати. Фактично добровільні статеві зносини, що полягають у зносинах природного характеру з особою, яка не досягла статевої зрілості, є злочином (ст. 155 КК України). Однак, добровільні статеві зносини так званого «неприродного характеру» з особою, яка не досягла статевої зрілості не тягнуть кримінальної відповідальності. Аналіз суспільної небезпеки обох перелічених діянь дає можливість зробити висновок про її тотожність. Тому слід підтримати позицію тих науковців, які вказують на доцільність внесення змін у ст. 155 КК України з чітким визначенням змісту вчинюваних дій та кола осіб, щодо яких вони можуть бути вчинені: «Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості та задоволення статевої пристрасті неприродним способом щодо такої особи».

При встановленні статевої зрілості під час проведення експертного дослідження враховується сукупність таких ознак: по-перше, загальний фізичний розвиток потерпілої особи; по-друге, розвиток зовнішніх і внутрішніх статевих органів; по-третє, для особи жіночої статі – здатність до статевих зносин, запліднення, виношування плоду, розродження (пологів) і годування дитини, а для особи чоловічої статі – здатність до статевих зносин та запліднення. Таким чином, статева зрілість охоплює виключно біологічні фактори і не торкається соціальних факторів, таких як матеріальна залежність, можливість утримання майбутньої дитини тощо.

Кваліфікуючи даний злочин за об'єктивною стороною, необхідно враховувати, що вона полягає у вчиненні добровільного природного статевого акту з особою, яка не досягла статевої зрілості. Такі дії утворюють склад злочину, передбаченого ст. 155 КК, у разі, якщо винна особа усвідомлювала (достовірно знала або припускала), що потерпіла особа не досягла статевої зрілості, а так само, коли вона повинна була і могла це усвідомлювати. Така оцінка статевого статусу потерпілої особи

повинна походити з об'єктивних обставин: її зовнішнього вигляду, знання про вік, медичні показники тощо.

Добровільними статевими зносинами потрібно визнавати такі, що здійснюються без застосування фізичного насильства, погрози його застосування і використання безпорадного стану потерпілої особи [8, с. 129].

Кримінальна відповідальність за ст. 155 КК України настає як за одиничний статевий акт з особою, яка не досягла статевої зрілості, так і за більш-менш тривалі стосунки, які навіть можуть мати форму фактичного шлюбу. Однак тривалість та багаторазовість статевих зносин впливають на вид та міру кримінальної відповідальності правопорушника.

За загальним правилом, досліджуваний склад злочину передбачає згоду потерпілого на вчинення статевого акту з ним. У разі, коли статевим зносинам з особою, яка не досягла статевої зрілості, передувало примушування жінки або чоловіка до вступу у статевий зв'язок, дії винного потребують кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених статтями 154 і 155 КК України.

Відповідно до п. 16 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 5, якщо потерпіла особа з певних причин (малолітній вік, розумова відсталість, непритомний стан тощо) не розуміла характеру і наслідків вчинюваних з нею дій, вчинені статеві зносини треба розцінювати як зґвалтування малолітньої (малолітнього) або неповнолітньої (неповнолітнього) з використанням її (його) безпорадного стану. Якщо особа, яка не досягла статевої зрілості, була спочатку зґвалтована, а потім погодилась на вступ у статеві зносини, дії винного треба кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених статтями 152 і 155 КК України.

Кваліфікуючи даний злочин за суб'єктом, варто прийняти до уваги, що ним є фізична осудна особа (чоловічої або жіночої статі, протилежної статі потерпілої особи), що досягла 16-річного віку. Натомість у ч. 2 ст. 155 КК України законодавцем визначаються ознаки спеціального суб'єкту кваліфікованого складу злочину – батько, мати, вітчим, мачуха, опікун чи піклувальник, особа, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього.

Здійснюючи кваліфікацію за суб'єктивною стороною, слід пам'ятати, що вона характеризується прямим умислом. Психічне ставлення до стану статевої зрілості потерпілої особи може бути і необережним – коли винний знав або допускав, що потерпіла особа не досягла статевої зрілості, або коли він міг і повинен був це передбачати. Це питання вирішується у кожному конкретному випадку з урахуванням обізнаності винного про вік потерпілої особи, її зовнішнього вигляду і поведінки, інших факторів. Сумлінна помилка щодо досягнення статевої зрілості особою,

з якою мали місце статеві зносини, відповідальність за ст. 155 КК України виключає [9, с. 130].

Кваліфікуючими ознаками складу злочину (ч. 2 ст. 155 КК України) визнаються: 1) вчинення його батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього; 2) спричинення ним безплідності чи інших тяжких наслідків. Безплідність – це втрата потерпілою особою репродуктивної здатності, тобто нездатність особи жіночої або чоловічої статі до запліднення, а в особи жіночої статі це також нездатність до виношування плоду та розродження (пологів). Безплідність особи встановлюється судово-медичною експертизою. До інших тяжких наслідків, за наявності хоча б одного з яких дії винного кваліфікуються за ч. 2 ст. 155 КК України, потрібно відносити, зокрема, зараження ВІЛ чи іншою невиліковною інфекційною хворобою, захворювання тяжкою хворобою, у тому числі й психічною, самогубство потерпілої особи. Безплідність та інші тяжкі наслідки повинні перебувати у причинному зв'язку із статевими зносинами з особою, яка не досягла статевої зрілості.

На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що в процесі кваліфікації злочинів, передбачених ст. 155 КК України слід приділяти увагу правильному встановленню як об'єктивних, так і суб'єктивних ознак зазначеного складу злочину, а також інших обставин, які не впливають на кваліфікацію, але підлягають врахуванню судом при визначенні виду та міри покарання.

Література:

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 3-тє вид., переробл. та доповн. / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К.: Атіка, 2005. – 1104 с.
2. Козаченко О.В. Кримінальний процес: конспект лекцій / О.В. Козаченко. – Миколаїв: Іліон, 2016 – 320с.
3. Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів в бюро судово-медичної експертизи: від 17 січня 1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// mozdocs.kiev.ua/view.php?id=5245](http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=5245).
4. Антонюк Н. Проблемні питання кримінально-правової кваліфікації злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості // Вісник Львівського університету. – 2008. – Вип. 46. – С. 163–169.
5. Козаченко О. В., Богомягков Ю. С. Кримінальна відповідальність неповнолітніх: Навч.-метод. пос. – Миколаїв, 2003. – 28 с.
6. Брич Л. П. Розмежування зґвалтування із суміжними складами злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи // Життя і право. – 2004. – № 4. – С. 72–77.
7. Мусиченко О. Зрозумілість кримінального закону як один з факторів забезпечення ефективності кримінально-правового впливу / Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія / за ред. професорів О.В. Козаченка, Є.Л. Стрельцова. – Миколаїв: Іліон, 2016. – С. 320–344.

8. Кузнецов В. В. Кримінальне право України: посіб. для підгот. до іспитів / Кузнецов В. В. Савченко А. В.; за заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Паливода А. В., 2007. – 326 с.
9. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів: підручник / Кузнецов В. В., Савченко А. В.; за заг. ред. Є. М. Моїсєєва, О. М. Джужи. – К.: КНТ, 2007. – 288 с.

УДК 343.3

ДАВИДЕНКО Ирина

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ПРИТОНОСОДЕРЖАНИЕ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ ЕВРОПЕЙСКИХ ГОСУДАРСТВ (ВЫБОРОЧНЫЙ АНАЛИЗ)

В законодательстве большинства стран Европы осуществляется дифференциация понятия «притон» по тому же основанию, что и в Уголовном кодексе Украины (далее по тексту УК Украины). Так в Украине уголовная ответственность за организацию и содержание притона предусматривается двумя разделами УК Украины: «Преступления против общественного порядка и нравственности» и «Преступления в сфере оборота наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или прекурсоров и другие преступления против здоровья населения». Поэтому выборочный сравнительный анализ законодательства Украины и европейских стран следует проводить по категориям «наркопритон» и «притон разврата» под которыми следует понимать систематически (регулярно) используемое для употребления наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или одурманивающих средств с целью наркотизации, а также для совершения развратных действий или сводничества, помещение, как обычное, так и специально приспособленное (оборудованное) с целью создания условий для осуществления одного из указанных видов преступной деятельности. Таким образом, уголовно-наказуемым деянием, связанным с использованием притона, является только то деяние, которое характеризуется совокупностью следующих признаков: во-первых, это обязательно помещение, которое либо прямо предназначено для проживания людей, либо которое было приспособлено под использование с преступной целью; во-вторых, такое помещение используется с одной из двух преступных целей: создание условий для разврата и сводничества или для употребления средств и веществ, способных вызвать наркотическое опьянение (таким образом, использование помещений с иными целями, такими, например, как употребление спиртных напитков, проведения азартных игр и прочее, уголовной ответственности за «притоносодержание» не влечет).